19. 12. 2007

ID: 52047

Náležitosti rozhodnutí o vypořádání SJM

Výrokem soudu v rámci jeho rozhodnutí o vypořádání společného jmění manželů je vždy stanovení částky na vyrovnání podílů. Pokud soud žalobu na vypořádání společného jmění manželů nezamítá, je k vyslovení takového výroku vždy povolán, i když tento není navrhován - nejde-li o případ, kdy by se rozhodnutím soudu mělo každému z účastníků dostat takových aktiv a pasiv, že by čistá hodnota jim přikázaného majetku byla shodná.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 22 Cdo 1725/2006, ze dne 31.10.2007)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v ve věci žalobkyně Ing. D. L., správkyně konkurzní podstaty úpadce B. N., zastoupené advokátem, proti žalované B. N., zastoupené advokátem, o vypořádání společného jmění manželů, vedené u Okresního soudu v Klatovech pod sp. zn. 8 C 148/2002, o dovolání žalované proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 17. ledna 2006, č. j. 11 Co 995/2005-294, tak, že rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 17. ledna 2006, č. j. 11 Co 995/2005-294, a rozsudek Okresního soudu v Klatovech ze dne 31. srpna 2005, č. j. 8 C 148/2002-258, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Klatovech k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Klatovech (dále „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 31. srpna 2005, č. j. 8 C 148/2002-258, pod bodem I. výroku přikázal do výlučného vlastnictví B. N. nemovitosti zapsané u Katastrálního úřadu pro P. k., katastrální pracoviště S., na LV č. pro obec S., kat. území M., a to pozemky parcelních čísel 16, 134, 135/1, 135/2, 136, 554/4, objekt bydlení č. p. 6 v M., postavený na pozemku parc. č. 16, pozemky ve zjednodušené evidenci – parcely původ Pozemkový katastr (PK) parcelních čísel 131/1, 132, 133/1, 293/14, 295/5, 295/14, 295/22 a pozemky zapsané u Katastrálního úřadu pro J. k., katastrální pracoviště P., na LV č. pro kat. území L. n. R. parcelních čísel 241/3 a 242/4 a dále vybavení rodinného domu v M. č. p. 6 – zařízení kuchyně, peněžní prostředky ve výši 5 140,91 Kč na běžném účtu vedeném u České spořitelny, a. s., v P. a všechny závazky, které vznikly za trvání manželství a byly věřiteli řádně přihlášeny jako konkurzní přihlášky do konkurzního řízení a byly zjištěny a uznány správcem konkurzní podstaty v celkové výši 4 119 314,68 Kč. Pod bodem II. žalované ze společného jmění nepřikázal žádný majetek a žádné závazky. Pod body III. a IV. rozhodl o náhradě nákladů řízení.

Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že úpadce B. N. a žalovaná uzavřeli 2. 10. 1976 manželství, které dosud trvá. Usnesením Krajského soudu v Plzni z 26. 10. 2001, sp. zn. 20 K 32/99, byl na majetek B. N. prohlášen konkurz. Správcem konkurzní podstaty byla ustanovena žalobkyně Ing. D. L. Do konkurzního řízení byly přihlášeny a správkyní konkurzní podstaty uznány pohledávky věřitelů v celkové výši 4 119 314,68 Kč. Z této částky představuje částka 4 040 628,68 Kč pohledávku ČSOB. Do prohlášení konkurzu na majetek úpadce společné jmění manželů nebylo vypořádáno ani dohodou nebo rozhodnutím soudu zúženo. Soud prvního stupně opakovaně dospěl k závěru, že pohledávka Č. vůči úpadci je společným závazkem úpadce a žalované, nikoli pouze závazkem úpadce, jak tvrdila žalovaná. Při úvaze o míře přiměřenosti rozsahu tohoto závazku, který úpadce převzal bez souhlasu žalované, k majetkovým poměrům úpadce a žalované v době jeho vzniku, soud vyšel z výpovědi úpadce, který uvedl, že o uzavření úvěrové smlouvy s Č., ani o jeho záměru koupit rybník v kat. území L. n. R. včetně části pozemků a lesů, žalované nic neřekl, že úvěr včetně úroků splácel, a to i v

době, kdy již na jeho majetek byl prohlášen konkurz, přičemž splácení úvěru mu zakázala správkyně konkurzní podstaty, a byla mu odebrána i licence k podnikání. Podle úpadce v době uzavření úvěrové smlouvy jeho situace v podnikání nebyla špatná a byl přesvědčen, že úvěr splatí. Podle soudu prvního stupně odkaz na údaje v daňovém přiznání úpadce za rok 1996, podle kterého úpadce v tomto roce podnikal se ztrátou, nemohl nic změnit na závěru, že závazek vzniklý z úpadcem uzavřené úvěrové smlouvy zjevně nepřevyšoval tehdejší majetkové poměry úpadce a žalované. Soud poukázal na to, že § 143 odst. 1 písm. b) občanského zákoníku (dále „ObčZ“) hovoří o celkových majetkových poměrech, nikoliv jen o příjmových. Majetkové poměry úpadce a žalované tvořily i nemovitosti v jejich tehdejším bezpodílovém spoluvlastnictví, kterými byl poskytnutý úvěr zajištěn. S ohledem na výši přihlášených pohledávek a skutečnost, že společné jmění úpadce a žalované je předluženo, byly všechny věci tvořící společné jmění úpadce a žalované, jakož i závazky vzniklé za trvání jejich manželství a přihlášené v konkurzním řízení, přikázány úpadci.

Krajský soud v Plzni jako soud odvolací k odvolání žalované rozsudkem ze dne 17. ledna 2006, č. j. 11 Co 995/2005-294, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud se ztotožnil se skutkovým zjištěním soudu prvního stupně i s jeho právním posouzením věci. Dodal, že v době uzavření smlouvy o úvěru, tj., potřeboval podnikatel souhlas druhého manžela jen při zahájení podnikání, k dalším právním úkonům souvisejícím s podnikáním již souhlas druhého manžela nepotřeboval. Úpadce, který podnikal jako fyzická osoba, souhlas žalované k uzavření smlouvy o úvěru proto nepotřeboval. I kdyby souhlas žalované s uzavřením úvěrové smlouvy byl nutný a žalovaná jej nedala, nešlo by o absolutní neplatnost této smlouvy, ale o neplatnost relativní, které se žalovaná nedovolala. V případě relativní neplatnosti právního úkonu lze případný nesouhlas s právním úkonem následně konvalidovat tzv. dodatečným souhlasem. Žalovaná tím, že podepsala dodatky k úvěrové smlouvě z 1. 2. 1996 a 8. 11. 1996, úvěrové podmínky a smlouvu o zřízení zástavního práva k nemovitostem ve společném jmění manželů, „zhojila i svůj případný předchozí nesouhlas s uzavřením úvěrové smlouvy či svoji případnou nevědomost o uzavření této smlouvy a dodatečně svůj souhlas s touto úvěrovou smlouvou nepochybně projevila“.

Proti rozhodnutí odvolacího soudu podala žalovaná dovolání z důvodů, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Vadu, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, žalovaná spatřuje v tom, že odvolací soud neprovedl důkazy jí navržené v odvolání, a to důkaz účetnictvím úpadce a jeho výslechem, a že soud prvního stupně neprovedl důkazy jí navržené po poučení podle § 119a občanského soudního řádu (dále „OSŘ“) před vyhlášením rozsudku soudem prvního stupně. K právnímu posouzení věci namítla, že i v případě zániku společného jmění manželů prohlášením konkurzu se při vypořádání společného jmění manželů vychází ze zásad § 150 ObčZ, je však omezena smluvní volnost účastníků řízení a omezen způsob vypořádání ohledně majetku, se kterým úpadce podnikal. Pokud odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, který veškeré věci přikázal do výlučného vlastnictví úpadce a v důsledku toho přikázal úpadci i závazky přihlášené do konkurzu, pak žalovanou zcela vyloučil z podílu na společném majetku. Odvolací soud tak rozhodl v rozporu s hmotným právem, neboť nesprávně vyložil a aplikoval § 143 ObčZ a §14 odst. 1 písm. k) zákona č. 328/91 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále „KV“). Navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu, příp. i soudu prvního stupně, zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu, příp. soudu prvního stupně, k dalšímu řízení.

Žalobkyně navrhla zamítnutí dovolání s tím, že zákonné důvody pro podání dovolání nejsou dány a dovolání je nepřípustné.

Nejvyšší soud ČR (dále „Nejvyšší soud“) jako soud dovolací po zjištění, že dovolání bylo podáno oprávněnou osobou včas, nejprve zkoumal, zda jde o dovolání přípustné.

Podle § 236 odst. 1 OSŘ lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Jednotlivé případy přípustnosti dovolání jsou upraveny v § 237 až 239 OSŘ, přičemž dovolání proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu je přípustné za splnění předpokladů stanovených v § 237 odst. 1 písm. b) a c), odst. 3 OSŘ. Protože předpoklad stanovený v § 237 odst. 1 písm. b) OSŘ nebyl naplněn, neboť soud prvního stupně nerozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil, přicházela v úvahu přípustnost dovolání jen podle § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 OSŘ, podle nichž je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla řešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Dovolací soud dospěl k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam, poněvadž dovolacímu soudu není známo, že by již řešil otázku, zda v řízení o vypořádání předluženého společného jmění manželů (popř. bezpodílového spoluvlastnictví manželů) zaniklého prohlášením konkurzu může soud s ohledem na zásady vypořádání vyplývající z občanského zákoníku (viz § 149 odst. 2 a 3 ObčZ) rozhodnout i tak, že veškeré společného jmění (bezpodílové spoluvlastnictví) manželů, přikáže pouze jednomu z nich. Dovolání je tak přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ.

Dovolací soud přezkoumal napadený rozsudek podle § 242 odst. 1 a 3 OSŘ a dospěl k závěru, že dovolání je důvodné.

Na právní vztahy mezi manžely vzniklé zánikem jejich společného jmění manželů prohlášením konkurzu ve smyslu § 14 odst. 1 písm. k) KV se použijí ustanovení občanského zákoníku upravující vypořádání společného jmění manželů po zániku manželství, i když manželství účastníků ke dni prohlášení konkurzu trvalo či je nadále zachováno. Jedinou z judikatury dovolacího soudu známou modifikací vypořádání společného jmění manželů zaniklého prohlášením konkurzu oproti vypořádání tohoto jmění zaniklého zánikem manželství z hlediska zásad vypořádání je, že „manžel úpadce je ustanovením § 14 odst. 1 písm. k) KV zbaven možnosti prosadit u majetku, se kterým úpadce podnikal, vypořádání jeho přikázáním do svého výlučného vlastnictví“ (viz druhá právní věta k rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 1999, sp. zn. 31 Cdo 1908/98, publikovaného pod č. 20 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2000).

Judikatura dosud dovozovala, že se manželé po zániku společného jmění (bezpodílového spoluvlastnictví) manželů při vypořádání mohou platně dohodnout i tak, že jeden z nich nabude menší podíl, případně se mu nedostane ničeho (srov. Soubor civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, C 2098). Dovodila také pro soudní vypořádání, že „nelze vyloučit vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, při kterém by byly přikázány všechny věci do vlastnictví jednoho z manželů, kterému by bylo uloženo proplatit celý podíl druhého manžela v penězích, … jde-li např. o zařízení obývacího pokoje, ložnice apod., jejichž rozdělení podle jednotlivých kusů by nebylo účelné“. K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 25. 4. 1974, sp. zn. 3 Cz 15/74, uveřejněný ve Sborníku stanovisek, zpráv o rozhodování soudů a soudních rozhodnutí Nejvyšších soudů ČSSR, ČSR a SSR IV, str. 502. Posledně uvedený příklad nevhodného dělení vypořádávaných věcí mezi manžely, v němž bylo předmětem vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví zjevně jen vybavení určitých místností či bytu, však nelze dobře srovnávat s posuzovanou věcí, v níž jde o majetek nesrovnatelně většího rozsahu. Uvedené rozhodnutí ze sedmdesátých let minulého století má v podstatě ilustrovat výjimečnost příkladu, kdy se soud může odchýlit od zásady soudní praxe,

podle níž by společný majetek manželů - jeho pasiva a aktiva - měl být mezi účastníky rozdělen pokud možno rovnoměrně tak, aby částka, kterou je povinen jeden z nich druhému zaplatit na vyrovnání podílů, byla co nejnižší. K tomu srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 9. 2002, sp. zn. 22 Cdo 264/2001, publikovaný v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu pod č. C 1404).

Podle názoru dovolacího soudu také posuzovaný případ patří druhově k těm, kdy bude namístě, aby aktiva společného jmění manželů nebyla mezi manžely rozdělena, ale přikázána jednomu z manželů, a to logicky úpadci. Tato výjimečnost řešení, k němuž také shodně přistoupily v této věci soudy obou stupňů, je odůvodněna předlužeností společného jmění manželů a principem ochrany věřitelů – obecným zájmem na dodržování platně uzavřených závazků. Ostatně tito věřitelé ve vtahu k úpadci a jeho manželce nejsou vázáni ani jejich dohodou (§ 150 odst. 2 ObčZ) ani rozhodnutím soudu potud, že se podle práva mohou domáhat uspokojení svých pohledávek za společným jměním manželů, resp. splnění společných závazků úpadce a jeho manžela ve smyslu § 143 odst. 1 písm. b) ve spojení s § 145 odst. 3 ObčZ, i z aktiv přikázaných z majetku ve společném jmění manželů do výlučného majetku manžela úpadce na tomto manželovi (v daném případě na žalované). Mohou-li být věřitelé manželů uspokojeni z předluženého společného jmění manželů v rámci konkurzu stejně jen částečně, i kdyby úpadci byla přikázána všechna aktiva společného jmění, není pádného důvodu pro to, aby tato aktiva soud nepřikázal úpadci a aby k uspokojení věřitelů byla vedena další řízení (např. exekuční) k vydobytí neuspokojené části v soupisu uplatněných pohledávek vůči manželu úpadce. K dovolaní žalované v tomto směru lze též podotknout, že účastníci, ač mohli, nevyužili žádnou z možností, kterou jim skýtalo ustanovení § 143a odst. 1 či § 148 odst. 2 ObčZ, ke včasnému zúžení společného jmění manželů. Nestalo-li se tak, pak obecně platí: jako se manžel podnikatele podílí na zisku z příznivého průběhu podnikání, stejně tak s ním musí sdílet podnikatelský neúspěch. Takové jsou důsledky majetkového společenství manželů, do kterého manželé dobrovolně vstoupili, aniž by dříve či později vyloučili nebo snížili rizika z podnikání plynoucí.

Odvolací soud rozhodl v intencích výše uvedeného názoru dovolacího soudu ve vztahu k aktivům společného jmění manželů. Úpadci pak přikázal i všechna vypořádávaná pasiva, jejichž hodnota značně převyšuje hodnotu aktiv. Přitom však opomněl, že pravidelným výrokem soudu v rámci jeho rozhodnutí o vypořádání společného jmění manželů je stanovení částky na vyrovnání podílů. Pokud soud žalobu na vypořádání společného jmění manželů nezamítá, je k vyslovení takového výroku vždy povolán, i když není navrhován, protože podle § 153 odst. 2 OSŘ není vázán žalobním návrhem, jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky. Nejde-li o případ, kdy by se rozhodnutím soudu mělo každému z účastníků dostat takových aktiv a pasiv, že by čistá hodnota jim přikázaného majetku byla shodná, je povinností soudu, má-li vyčerpat předmět řízení, aby rozhodl samostatným výrokem o tzv. vypořádacím podílu, přesněji o částce, kterou je povinen jeden z účastníků řízení zaplatit druhému tak, aby se každému z nich (za předpokladu stejné velikosti jejich podílů ve smyslu § 149 odst. 2 věty prvé ObčZ) dostalo v úhrnu stejné hodnoty. I v případě, kdy by z rozdělení majetku vyplynulo, že si účastníci na vyrovnání nemají nic platit, neměl by soud opomenout vyslovit to ve výrokové části rozsudku samostatným výrokem.

V posuzovaném případě takto soud prvního stupně nepostupoval a odvolací soud tuto nesprávnost přehlížel, resp. nenapravil, aniž by tento výjimečný postup jakkoliv odůvodnil. Pokud by soud prvního stupně rozhodoval v souladu s výše uvedeným názorem dovolacího soudu o úplnosti enunciátu rozhodnutí v řízení o vypořádání společného jmění manželů, měl by být součástí výrokové části jeho rozsudku výrok o povinnosti žalované zaplatit úpadci (za předpokladu stejných podílů manželů) částku představující polovinu rozdílu mezi aktivy a pasivy na společném jmění, které v celém rozsahu přikázal do výlučného vlastnictví úpadce. Tímto pochybením odvolacího soudu je dána věcná nesprávnost jeho rozhodnutí a tudíž i podstatný důvod pro jeho zrušení a vrácení věci k dalšímu řízení.

K vypořádání pasiv takto předluženého společného jmění pak dovolací soud považuje za potřebné poznamenat již nyní, že právě s ohledem na představu o tom, jak by měl výrok o vyrovnání podílů konkrétně znít, by bylo vhodné, aby pasiva společného jmění manželů byla mezi manžele rozdělena rovným dílem. Při této úvaze dovolací soud přihlíží též k tomu, že pasiva (společné dluhy manželů) nemohou být součástí konkurzní podstaty úpadce – srov. k tomu již citované R 20/2000 – jeho třetí právní větu. Logickým důsledkem této úvahy v daném případě by pak mělo být, že úpadci by bylo uloženo, aby žalované na vyrovnání podílů vyplatil odpovídající podíl. Podle názoru dovolacího soudu tak není v budoucnu vyloučeno, aby se žalované někdy později od úpadce (aniž by začala běžet promlčecí doba – viz § 114 ObčZ) dostalo přisouzené hodnoty – poloviny hodnoty společných aktiv.

Výrok rozsudku soudu prvního stupně je postižen i další vadou, jejíž přehlédnutí odvolacím soudem činí rovněž jeho rozhodnutí nesprávným. Soud prvního stupně nepostupoval v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu, jestliže přikázal úpadci „všechny závazky, které vznikly za trvání manželství a byly věřiteli řádně přihlášeny jako konkurzní přihlášky do konkurzního řízení a byly zjištěny a uznány správcem konkurzní podstaty v celkové výši 4 119 314,68 Kč“, aniž pohledávky úpadce vůči jeho dlužníkům řádně identifikoval. Nejvyšší soud v rozsudku z 1. 3. 2007, sp. zn. 29 Odo 492/2004, publikovaném na www.nsoud.cz vyslovil právní názor, že odkaz na identifikaci pohledávek úpadce vůči jeho dlužníkům v listinách, které netvoří součást rozsudku, je nepřípustný. Shodný právní názor Nejvyšší soud zaujal v rozsudku z 31. 8. 2006, sp. zn. 22 Cdo 1443/2006, publikovaném tamtéž, v němž uvedl, že „není vyloučeno, aby soud v řízení o vypořádání společného jmění manželů, zahájeného k návrhu konkurzního správce podle § 26a odst. l KV, přikázal věci movité s odkazem na soupis konkurzní podstaty, přičemž by uvedl, že tato listina je nedílnou součástí jeho rozsudku a také by ji k jeho písemnému vyhotovení připojil. Soud přitom nesmí přehlédnout, že v soupisu konkurzní podstaty mohou být sepsány i věci, které se předmětem společného jmění nestaly a nelze je tudíž vypořádat“, a dále, že „nedodržení uvedených požadavků na určitost výroku rozsudku představuje vadu řízení, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci“. Citovaný výrok dovoláním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu je tak nesprávný pro svoji neurčitost.

Z uvedených důvodů dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a protože důvody tohoto zrušení platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1 a 2 OSŘ).

S ohledem na důvody a výsledek rozhodnutí dovolacího soudu neměl tento soud důvod, aby se zabýval dovolacími námitkami týkajícími se neúplnosti dokazování. Ve znovu otevřeném řízení před soudem prvního stupně nejsou vyloučena nová skutková zjištění ani ohledně hospodaření úpadce a žalované, neboť žalovaná bude mít opět příležitost navrhovat ke svým tvrzením nové důkazy. Proto není ani vyloučena změna dosavadních skutkových závěrů nalézacích soudů a na ně navazujícího právního posouzení.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Obydlí
- Územní plán
- Základní vzdělávání (exkluzivně pro předplatitele)
- Žalobní argumentace (exkluzivně pro předplatitele)
- Zastavení exekuce

- Majetková podstata (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody zaměstnancem
- Náklady řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Zajištění dluhu (exkluzivně pro předplatitele)
- Způsobilost být účastníkem řízení (exkluzivně pro předplatitele)